

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Петър Димитров Балкански, гост – преподавател в ЮЗУ
„Неофит Рилски“ – гр. Благоевград

За дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в област „Педагогически науки“, по професионално направление 1.2 „Педагогика“ (образователен мениджмънт).

Автор: Елена Неарху Тукидидо – докторант на самостоятелна форма на подготовка на английски език във Факултета по педагогика към Катедра „Социална работа“.

Тема: „Ефективност на училището в кипърската образователна реалност: проучване на позициите на специалисти и потребители“.

Научен ръководител: проф. д-р Бончо Господинов.

1. Биографични данни на докторанта

Елена Неарху Тукидидо е гражданин на Република Кипър. Родена е в град Цара, област Пафос. Завършила е висше образование „бакалавър“ в университета в Сургус, специалност „начално образование“ – Кипър. След това завършва двегодишна следдипломна квалификация в Гърция, а след нея – магистърска програма в Англия в университета Бат /University Bath – Arts in Education; Educational management/ - образователен мениджмънт. Работи като начален учител в основно училище в град Пафос (1 – 6 клас). Ползва в работата си говоримо и писмено английски език и персонален компютър. Притежава няколко публикации, свързани с управлението на училището и методиката на обучение на основното образование. Членува в различни асоциации, свързани с образованието. Има участие в конференции и научни форуми с представяне на доклади, съобщения и презентации, свързани с дисертационното изследване и практически педагогически опит.

2. Общо представяне на процедурата на докторанта

Представеният от Елена Тукидидо комплект от материали на хартиен носител съдържа една част от необходимите документи, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Докторантът е представил дисертационен труд в обем от 331 страници, в т. ч. основна част на дисертацията 239 страници; библиография на английски език, която обхваща 410 заглавия, предимно от английски автори; приложение – въпросник за директори и учители, писмо до директори, анкетна карта, въпросник за родители и ученици, рамка за провеждане на интервюта и статистически данни с еднофакторен дисперсионен анализ от проведеното емпирично изследване в обем от 52

страници, обработени с програма SPS. Приложеният автореферат е в обем от 65 нестандартни страници, приравнени на 144 стандартни страници (1800 знака на една страница, съгласно академичните традиции). Авторефератът отразява значителна част от основното съдържание на дисертационния труд. Комплектът от документи съдържа допълнително автобиография на докторанта и декларация за оригиналност на съдържанието на дисертационния труд. Към приложения комплект от документи липсват данни от индивидуалния план на докторанта.

3. Актуалност на проблематиката и целесъобразността на поставените цели и задачи на изследването

Тематиката на дисертационното изследване обхваща един изключително актуален, сложен, поливалентен и противоречив въпрос, който в продължение на повече от половин век няма еднозначно обяснение. Още повече, че тази проблематика придобива своята актуалност в България и Кипър в края на 20 – ти и началото на 21 – ви век, което е видно от оскъдните публикации по този въпрос у нас и в Кипър, за разлика от англоезичните страни – САЩ, Канада, Англия, Австралия.

Ситуацията с изследването на ефективното училище у нас ми дава основание да оценя дисертационния труд на докторанта като едно малко събитие в българския научен живот в сферата на образованието. Докторант Елена Тукидидо предлага за обсъждане дисертационен труд с европейски измерения, който може да активизира провеждането на собствени проучвания у нас на тази сложна, но крайно необходима проблематика за реформирането на училищното образование в контекста на представените в доктората модели и концепции за ефективно управление на училището и утвърждаването на ефективността в образователния процес като кумулативна и балансирана система и модел на ефективното, успяващото и доброто училище.

4. Познаване на проблема

Изборът на темата за дисертационно изследване, както и съдържанието на дисертационния труд говорят, че имаме работа с дисертант, който се е заел да изследва и решава проблеми, които далеч надхвърлят обичайните възможности на човек, който се обучава в чуждоезикова среда и е докторант на самостоятелна подготовка.

Докторант Тукидиду демонстрира изключителна компетентност и информираност по изследваната проблематика. Бил съм рецензент и научен ръководител на не малко докторанти, в т. ч. и трима чужденци. Тя ни предлага методика и дизайн на емпирично изследване и методика на обработка на емпирични данни, които са изпълнени, както се казва „по учебник“. Престоят на докторанта в Англия не е бил напразно. Тя

демонстрира много добра информираност за най-популярните сравнителни и национални изследвания, автори и публикации през последните 20 години в англоезичните страни по въпросите на ефективното училище. Умее добре да интерпретира както емпирични данни, така и многобройните концепции и модели за ефективното училище. Без да притежавам конкретни доказателства, не мога да не отбележа ролята на научния ръководител в помощ на докторанта.

5. Методика на изследването

Идентифицирането на характеристиките, които определят ефективното училище в началното образование са определени на основата на мненията на а) учители; б) директори; в) родители и г) ученици. Използван е повече от един метод на събиране на първична информация – анкета и интервю „с цел да се генерира по-голям обем информация, да се подсили доверителността в крайните резултати, да се добави дълбочина в анализа на данните и да се осигури надеждност и по-висока валидност (стр. 25 – Автореферат).

Извадката на изследваните съвкупности е фокусирана само върху началните училища в област Пафос. Използвана е случайна извадка, в която участват 25 начални училища. Изследвани са 130 учители, което представлява 61,9 % от избраната съвкупност; 100 броя родители, или 58,8 % от извадката; 140 ученици и 16 директори. Осъществено е предварително пилотно (пробно) изследване за адаптирането на изследователския инструментариум. Използвана е петстепенна Ликертова скала за измерване на важността на 6 – те фактора, които съдържат 57 характеристики. Осъществен е еднофакторен дисперсионен анализ (Anova) на 6 – те характеристики.

Според честотата на посочваните думи за характеризирание на ефективното училище, направен е опит да се дефинира ефективното училище по ключови думи на следните групи респонденти:

Учители	Родители	Ученици
1. Ефективно ръководство	Сигурна среда	Грижовни учители
2. Грижовни учители	Грижовни учители	Добро и подходящо преподаване
3. Сигурна среда	Участие на родителите	Сигурна среда

Анализът на резултатите от интервюто се основава на отговорите на интервюираните 4 учители, 2 директори, 3 родители и 4 ученика. Целта на проведените интервюта е „да се засекат данни от двата изследователски инструмента – въпросници и интервюта; да се посочват причините за

определена характеристика от всеки един фактор за ефективно училище, а не да се обобщават отговорите на анкетираните лица.

Обобщените резултати от проучването показват, че преобладаващите характеристики, които се считат за детерминанти на ефективното училище в кипърското начално училище са: непрекъсната двупосочна комуникация и сътрудничество между ръководителя и училищния персонал; учителите използват различни стилове на преподаване; всички членове на персонала имат високи очаквания към постиженията на учениците; указанията на учителите стимулират активното учене на учениците; учителите стимулират самооценяването; учителите дават честа обратна връзка на учениците за техния напредък; хората се чувстват сигурни в това училище; на родителите се предлагат разнообразни начини за включване; комуникацията и сътрудничеството между всички заинтересовани страни влияе върху училищната ефективност.

Фактори за ефективно училище, избрани за употреба в изследването на докторанта:

Фактор	Характеристика
Процес на ефективно лидерство	А) да е твърд и целенасочен; Б) включва другите в процеса; В) връзка между лидер и последователи;
Процес на ефективно преподаване	А) увеличаване на времето в клас; Б) проява на най-добър преподавателски стил; В) адаптиране на различни преподавателски стилове; Г) увеличаване на времето за учене в училище; Д) адаптиране към ефективно учене; Е) наблягане на базисни умения;
Създаване на високи и подходящи очаквания от всички	А) към учениците; Б) към персонала;
Мониторинг на прогреса на всички нива	А) на училищно ниво; Б) на ниво клас/паралелка; В) на ниво отделен ученик;
Включване на родителите по продуктивни и подходящи начини	А) стимулиране на продуктивното взаимодействие с родителите
Подкрепяща и сигурна образователна среда	А) създаване на споделена визия и мисия; Б) създаване на организирана среда; В) позитивен училищен климат

6. Характеристика на дисертационния труд

Вече посочихме, че дисертационния труд е в обем от 336 страници.

В структурно отношение дисертационния труд се състои от увод и седем глави.

В **увода** се съдържа открояване на изследователския проблем, дефинирането на понятията „ефективно училище“ и „училищна ефективност“. Пестеливо е разкрита реалността в Република Кипър по отношение на ефективността на училищното образование. Очертан е обекта, предметът, целта на изследването и изследователски въпроси, които са очертани в три направления:

- Открояване на ключовите характеристики, които определят ефективните училища, според мнението на учители, директори, ученици и родители;
- Проучване на съществуващите фактори за ефективността на училищата;
- Установяване на ключовите думи на изследваните респонденти с цел определяне и дефиниране на ефективното училище.

Основната задача на изследването е да синтезира гледните точки на респондентите за характеристиките на училищната ефективност на началното училище в Кипър според възприятията на училищната общност и на тази база да се подпомогнат изследователите в последващите проучвания и за създаване на политики за планирането на бъдещи образователни промени и реформи.

Считам, че тази част от методологията на изследването е реалистична, изпълнима и адекватна.

Втора глава съдържа някои характеристики на кипърската образователна система. Тук акцентът е поставен върху силните и слабите страни на системата, както и на някои нововъведения. Специално внимание е отделено на ролята на директора за осигуряване на ефективно управление на училището, техния подбор и системата на оценяване на учителите. Приемам тази част от изследването за информативна.

В **трета глава** е направен преглед на научната литература по въпросите на училищната ефективност. Основният фокус в тази глава на дисертационния труд е дефиницията на училищната ефективност, изследването на ефективното училище, научната критика към изследванията на училищната ефективност, използваните методи за проучването на училищната ефективност. Значително място тук е отделено на моделите за оценяване на училищната ефективност. Докторантът е отделил специално внимание на измерване на ефектите на ефективността, открити са ключовите характеристики, според различните авторски концепции. Важно значение за училищната ефективност има лидерството като модел на управление на училището, мониторинг на прогреса от управлението на училищната ефективност.

Анализирани са и други въпроси и фактори, които имат определено значение за училищната ефективност – ефективното лидерство, ефективното преподаване, включването на родителите в дейността на училището.

Четвърта глава съдържа дизайна и методологията на изследването.

Пета глава включва анализа на резултатите от проведеното анкетно изследване на респондентите, а в **шеста глава** са анализирани данните от проведеното интервю.

В **седма глава** е представен обобщен анализ на резултатите от изследването, проведено с помощта на интервю, като е направен опит да се отговори на шестте изследователски въпроса: за ефективното ръководство на обучението; ефективната комуникация; ефективното преподаване; високите очаквания към постиженията на учениците; мониторингът за напредъка; добре организираната училищна среда; включване на родителите в училищния живот.

Дисертационният труд съдържа една осма глава със странното наименование: „Ограничения, препоръки и заключения“.

Раздробяването на структурата на дисертационния труд на голям брой глави и подвъпроси води до повторение и усложняване на анализа.

7. Научни приноси

- 7.1. Извършен е изчерпателен обзорен преглед и задълбочен анализ на англоезичната литература по въпросите на ефективното училище. по този начин докторантът прави достъпни в нашата и кипърската образователна и управленска наука на концепциите и моделите за изследване и оценка на ефективното училище и ефективността като фундаментална научна категория;
- 7.2. Дисертационният труд представя силните и слабите страни на описаните концепции и модели за същността, критериите и измерването на ефективността на дейността в училище;
- 7.3. В рамките на дисертационното изследване е разкрито богато познание за факторите, допринасящи за училищната ефективност в Кипър;
- 7.4. Дисертационният труд съдържа полезна информация за ролята и функциите на заинтересованите участници в образователния процес: учители, директор, родители и ученици за повишаване на училищната ефективност;
- 7.5. Получените данни от проведеното емпирично изследване по избраните шест фактора за ефективност на училището и използваната методика за неговото провеждане е добра и международно сравнима методологическа база за изучаване на

училищната ефективност чрез изследване на мнението на основните участници в образователния процес и за разработване на надеждни стратегии за ефективно управление на училищните организации.

8. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикуваните статии от докторанта са лично творчество и са свързани с дисертационното изследване и педагогическата практика на докторанта. Те показват, че докторант Тукидидо е изграден изследовател, с умения и способности да се занимава самостоятелно с научно – изследователска дейност.

9. Автореферат

Представеният автореферат на дисертационния труд отразява напълно съдържанието и основните изводи на дисертацията и изразявам съгласие с подписаната декларация за оригиналност на съдържанието. Считам, че дисертационният труд е самостоятелно авторско дело на докторанта. Направените цитирания на чуждите трудове са осъществени коректно и в духа на академичните традиции.

10. Бележки и препоръки

Дисертационното изследване се отнася до „ефективността на училището в кипърската образователна реалност“. В тази връзка считам, че кипърската реалност отсъства в теоретичния и приложния анализ на изследването. Тази реалност, доколкото я има, намира конкретен израз в субективното мнение и отношение на анкетиранияте и интервюирани учители, директори, родители и ученици. Не става ясно, доколко ефективността на кипърското училище присъства в дневния ред на реформата на училищното образование, управлението на училището и педагогическата практика в Република Кипър.

Считам, че авторефератът би спечелил, ако не е толкова обстоятелствен, което далеч надхвърля обичайните академични изисквания.

Не става достатъчно ясно защо докторантът е избрал шест фактора за анализ на своето изследване, при положение че в теоретичната част се съдържат теоретични модели на различни автори, които не са влезли в употреба при избора на методологията на изследването, с изключение на „триангулацията“, т.е. „подход на множество методи“.

11. Въпроси към докторанта:

11.1. В изследването на Томас Серджовани се прави разграничение между „ефективното училище“ и някои други видове училища:

„доброто училище“, „успешното училище“. В какво се изразява разграничението между тези три вида училища: „ефективното“, „доброто“ и „успялото“ училище?

- 11.2. Някои от цитираните автори в дисертационния труд говорят за различни разновидности на ефективността, свързана с училището. Може ли да твърдите или не, че „ефективното училище“ е събирателно понятие на няколко разновидности ефективност и като: ефективност на училището като организация; ефективност на управлението на училището; ефективност на учебния процес; ефективност на работата на учителите; ефективност на работата на директорите; ефективност на ученето (учебната работа) на учениците.
- 11.3. В качеството на практикуващ учител, в каква степен промените, които се осъществяват в образователната система на Р Кипър се основават на изискването за ефективност на училищното образование и дейността на училището?

12. Заключение

Като имам предвид посочените научни приноси, както и голямата актуалност, обществена, научна и практическа значимост на дисертационния труд, предлагам на уважаемите членове на научното жури да оценят положително дисертационния труд и да гласуват за присъждането на Елена Неарху Тукидиду на научната и образователна степен „Доктор“ по професионално направление 1.2 „Педагогика“ (образователен мениджмънт).

04.05.2017 г.

Гр. София

Изготвил становище:

проф. д-р Петър Балкански